POSITIVE TALK

ISSN 2582-6247 MULTIDISCIPLIN... REVIEWED (REFER... JOURNAL

MULTILINGUAL INTERNATIONAL CONFERENCE

25-26 September 2023

భారతీయ సాహిత్యం - ఆధ్యాత్మికత | भारतीय साहित्य - आध्यात्मिकता
भारतीय साहित्ये - आध्यात्मिकता | Indian Literature - Spirituality

Executive Editor
Dr. P.K. Jayalakshmi

Editor
Krishnakant

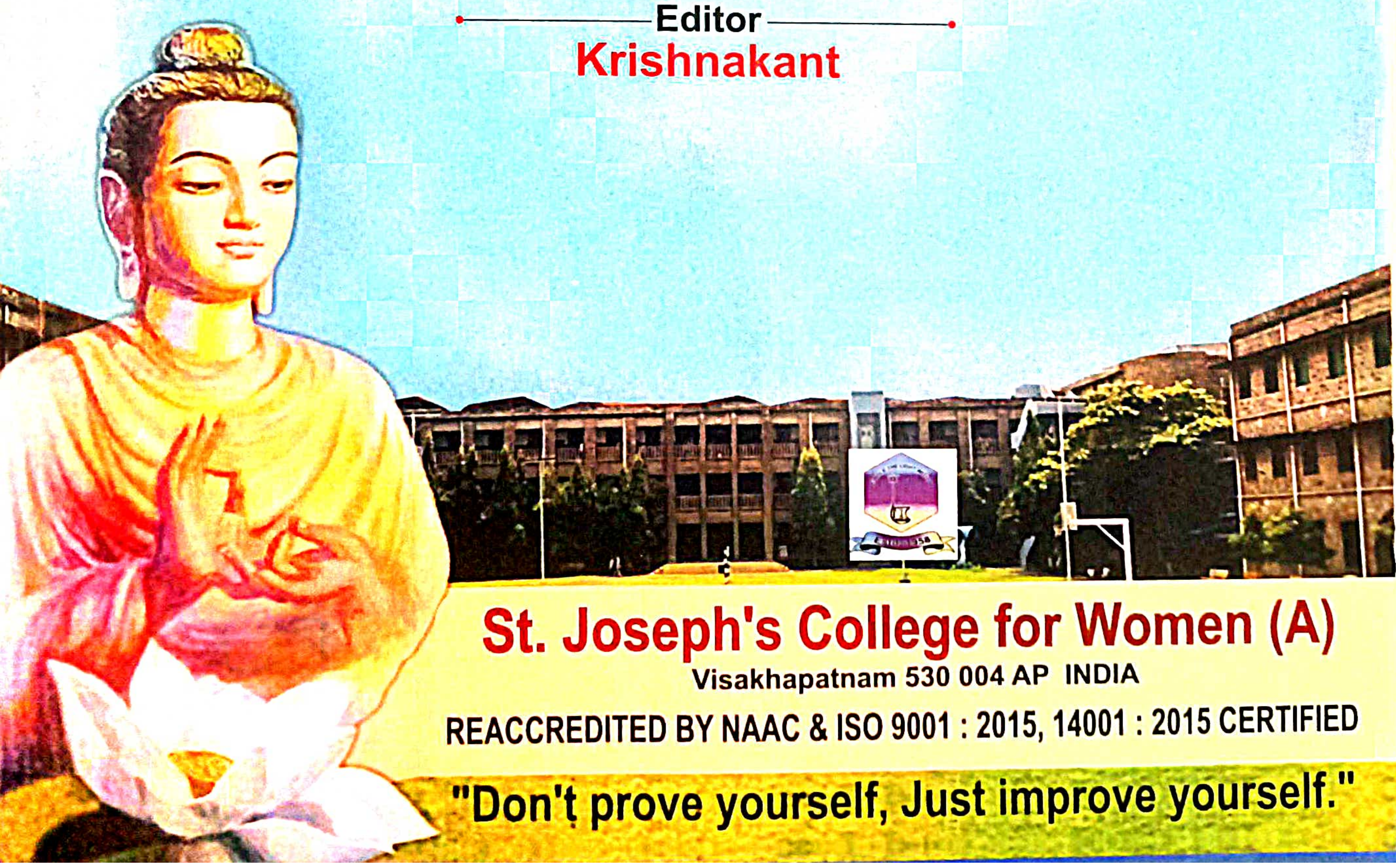

St. Joseph's College for Women (A)
Visakhapatnam 530 004 AP INDIA
REACCREDITED BY NAAC & ISO 9001 : 2015, 14001 : 2015 CERTIFIED

"Don't prove yourself, Just improve yourself."

International Multilingual Conference

25-26 September 2023

భారతీయ సాహిత్యం - ఆధ్యాత్మికత | भारतीय साहित्य - आध्यात्मिकता

भारतीय साहित्ये - आध्यात्मिकता | Indian Literature - Spirituality

Chief Patron

Dr. Sr. Shyji P. D.

Convener

Dr. P. K. Jayalakshmi

Organised by

Department of Languages
St. Joseph's College for Women (Autonomous)
Visakhapatnam . A.P

अनुक्रमणिका

34. महाभारतान्तर्गतानि मानवमूल्यानि
वी. पावनी

35. भगवद्गीतासु श्रद्धात्रयविभागयोगे छात्राणां कृते मानसिक वर्धनोपाया:
डॉ. ओ. रामाराव:

36. वैखानसागमस्य ज्ञानमार्ग स्वरूपम्
डॉ. आर. अरुणा देवी

37. अष्टादश पुराणेषु आध्यात्मिक तत्त्व विचार:
डॉ. के. काशीविश्वेश्वर शर्मा

38. आध्यात्मिकसाहित्ये मानवीयमूल्यानि
डॉ. अन्नदानं हनुमत्प्रसाद:

39. उपनिपत्सु मानवीयमूल्यानि
डॉ. आशावादी सुधाम वंशी

40. आध्यात्मिकतत्त्वे अन्नदान, तप, दानानां माहात्म्यम्
डॉ. यम्. रामचन्द्रराव:

41. भगवद्गीता- भक्तियोगविचार:
वारणासि वेङ्कटेश्वर शर्मा — 121-

42. भगवद्गीतायां आध्यात्मिकमानवीयमूल्यानि
यस. सत्यनारायण:,/डॉ. पि. उमामहेश्वरराव:, — 123-

43. जैन सिद्धान्तसार निरूपणे जीवन्धरचम्पूकाव्ययोगदानम्
डॉ.जी. वीरब्रह्मम — 125-

44. प्राचीनकाले मानवमूल्यानि
टी. शिवरामकृष्ण: — 128-

45. भारतीयसंस्कृतौ मूल्यानि
डॉ. बि.वेङ्कट लक्ष्मीनारायण: — 131-

46. పాల్కురికి సోమనాధుడు - శైవ భక్తి తత్వం
డా. జూరెడ్డి నిర్మల — 133-

47. పోతన ఆంధ్ర మహా భాగవతం - ఆదర్శ వ్యక్తిత్వం
డా. ఒబిన్ని శ్రీహరి — 137-

48. వాల్మీకి రామాయణం - సీత స్వరూప స్వభావం
వాధులపల్లి పిరోజ — 140-

49. మానవుడు - ఆధ్యాత్మికత
బండా వేంకట కృష్ణ శ్రీధర్ — 144-

50. ఆంధ్ర మహాభారతం - వ్యక్తిత్వ వికాసం
డా. పి. జయచంద్రుడు

St. Joseph's College for Women (A)

Visakhapatnam - 530 004

REACCREDITED BY NAAC & ISO 9001: 2015, 14001:2015 CERTIFIED

భారతీయ సాహిత్యం - ఆధ్యాత్మికత

भारतीय साहित्य - आध्यात्मिकता

भरातीय साहित्ये - आध्यात्मिकता

Indian Literature- Spirituality

International Conference Certificate

Certified that ....Dr. R. Aruna Devi........

has Participated / Presented a Paper in the *2 Day Multilingual International Conference on* "Indian Literature – Spirituality" jointly organised by the Language Departments, St. Joseph's College for Women (A) and Hindi Sahitya Bharathi International on 25th & 26th September 2023.

Dr. Ravindra Shukla
Former Education Minister, U.P.
Founder
Hindi Sahitya Bharathi International

Dr. P.K. Jayalakshmi
Convener, International Conference
HOD Second Languages
St. Joseph's College for Women (A)

Dr. Sr. Shyji P.D.
Principal & Correspondent
St. Joseph's College for Women (A)
Visakhapatnam.

ISSN 2582-6247 POSITIVE

वैखानसागमस्य ज्ञानमार्ग स्वरूपम्

डा. आर. अरुणा देवि.
ए.एस.डी. वूमेंस (ए) डिग्री कॉलेज, काकीनाडा

श्रीमन्नारायणस्य मुखारविन्दात् उच्छासनिश्वास रूपेण विनिस्मृता: वेदा:। एते ज्ञान सुधसिन्धव: आत्मोपदेशा:, अपौरूषेया:, संस्कृति संरक्षणस्य निदानभूताश्च भवन्तीति निश्चप्रचोअद्व्यं विषय:। महतो विशलस्य वेदवृक्षस्य शाखासदृशानि यानि सन्ति तानि शिक्षा व्याकरणादीनि पशास्त्रानि इति, सुगन्ध संयुक्तानि पुष्पाणि यानि सन्ति तानि आगमशास्त्राणि भवन्तीति आध्यात्मिक विद्वद्भिश्च मन्यते ।

पुष्पसदृशेषु आगम ग्रन्थेषु तत् सौगन्ध्यमस्ति तत् स्वीकृत्य आध्यात्मिक सुगन्ध सम्भरित तत्वयुक्ता:, आर्षसंस्कृति संम्प्रदाय परिरक्षका: आस्तिका: भवन्तु इतिथिया महर्षिभि: तत् आगमशास्त्रं सांडोपाङ्गुम् उपदिश्यते।

शास्त्राणि बहूनि विलसन्त्यपि अन्तिम पुरुषार्थं मोक्षं साधयितुम् अन्यान् च प्रापयितुं आगमशास्त्रमेव प्रधानसाधनं भवतीति भारतीय दार्शनिकानां सिद्धान्तो वर्तते।

निराकारस्य भगवत: यथेष्टे द्रव्ये साकारं परिकल्पय तं मन्दिरे संस्थाप्य आवाह्वानादिकं कृत्वा अर्घ्यपाद्य आचमनादि भिस्सम्पूज्य भक्त: सर्वाभीष्टानि साधयितुं आगमशास्त्रमेव मूलमिति च आगमिकानांविश्वास:।

अस्य आगमशास्त्रस्य धर्म-वास्तुशिल्प-मन्त्र तन्त्र रेखा योग नृत्त नाट्य वाद्य सङ्गीत -ज्योतिष -आयुर्वेद शास्त्राणि अङ्गभूतानि भवन्तीति सर्वेषां शास्त्राणं आचरणे आगम शास्त्रस्य आवश्यकता अस्माभि: निर्देष्टु नैव शक्यते इति विद्वद्भि: सूच्यते ।

दक्षिण भारते विद्यमानेषु प्रसिद्धाप्रसिद्धेषु आगमेषु प्रधानतया वैष्णव शैव शाक्तागमा: एव उत्सवाद्यार्चनानुष्ठानेषु विद्योतन्ते। अचिन्त्य:, अप्रमेय: दिव्य अद्भुत नित्य निरवद्य सौगन्ध्य - सौकुमार्य योवनाद्यनन्त कल्याणगुण विशिष्ट: जगज्जन्मस्थितेध्वंसानां मूलकर्ता, ज्ञेय:, सर्वत्र विश्वव्यापक:, दृश्य: अदृश्य: अमल: नित्य: अणोरणीयान् महतो महीयान्, नित्यानन्दमय: पानवत्सर्वदा तृप्तिकर:, तस्य स्थानं सूरय: सदापश्यन्ति श्रीमन्नारायणस्य वैशिष्टयं निरूप्य तस्य प्राप्तिरेव मोक्ष इत्युपदिश्य, तस्य प्राप्ते: जप होम अर्चन ध्यानानीति चतुर्विध पूजामार्गाणि निर्धारितानि भवन्तीति अन्यथा प्राप्तुं नैव शक्य इति, तस्य परमात्मन: विष्णो: मन्दिर निर्माण विग्रहकल्पन विग्रह प्रतिष्ठ अर्चन स्नपन उत्सव प्रायश्चित्तादि नैकविधानामंशाना - उपदेशरूपेणा वैष्णवागम:

असे चागम: द्वेधा विभक्त: वैखानस पञ्चरात्र

इमौ द्वौ वैष्णवागमौ विष्णवालयेषु भारते लब्धप्रतिष्ठौ स्तः । वैखानसागमः विखनोमुनिरारभ्य भृगवादिशिष्येभ्यः अद्ययावत् विशिष्टं स्थानं स ग्रन्थः व्याख्याविवरणात्मकैः बृहद्रूपेण रराजते इति सुप्रसिद्धोऽयं विषयः

भृगु मरीचि अत्रि कश्यपाः ऋष्यः ...

भृगु महर्षिः त्रिकाल ज्ञान सम्पन्नः धर्मस्वरूपः ऋग्वेदरूपश्च । मरीचि महर्षिः ज्ञाननिधिः अर्थस्वरूपः यजुर्वेदरूपश्च । अत्रि महर्षिं ज्ञानानुष्ठान सम्पन्नः सामवेदरूपः कामहन्ता च काश्यप महर्षिं यज्ञनिधिः सर्ववेत्ता मोक्षस्वरूपः अथर्वण वेदस्वरूपश्च भवति । एते तावत् विखनस मुनिशियाः भवन्ति ।

चतुर्षु शिष्येषु एकैकः एकस्य वेदस्वरूपः चतुर्विध पुरुषार्थेषु एकस्य पुरुषार्थस्य प्रतिनिधिरूपः इति वक्तुं नैव संशीतिलेशः। अतः वैखानसागमः शब्दप्रमाणमात्रः विष्णोः परम पदमार्गमुपदेशस्वरूपः उत्तम ब्रह्मविद्या च भवति।

वैखानसागमे क्रियामार्ग : क्रिया नाम भगवदर्चनम्। अत्र आलयनिर्माणात् विग्रहकल्पन पर्यन्तमावश्यकाः भारतीय वास्तु शास्त्रीयाः शिल्पशास्त्रीयाश्च अंशाः सर्वेऽपि प्रतिपादिताः सन्ति ताः क्रियाः तावत् भूपरीक्षा कर्षणं बीजवापनं गोगणनिवेदनं प्रथमशिलेष्टकान्यासः गर्भन्यासः विमान निर्माणं मूर्वेष्टकान्यासः परिवारालय निर्माणं शिलासङ्ग्रहणं ध्रुवादि पञ्चबेरणां कल्पनमित्येते अंशाः सुष्ठु उपदिश्यन्ते । सर्वोऽपि वैखानसागम ग्रन्थेषु क्रियामार्गनेपथ्ये सविवरणमुपदिश्यन्ते ।

वैखानसागमे योगः योगः नाम चित्तवृत्तिनिरोधः इति योगसूत्रे पतञ्जलिना निर्दिष्टः। जीवात्म परमात्मनोः योगो योगः इति योगशब्दस्य निर्वचनं वैखानसागमे वर्णितम्। तत्र योगसूत्रवाक्यात् वैखानसागम वाक्यमेव भगवत्तत्वान्वेषणस्य मार्गं सूच्यते । तदेव अत्र सुष्टुत उपदिष्टम् ।

योगविषये अस्मिन् यौगिक क्रिया सम्बद्धा : अष्टौ योगाङ्ग विषया प्रितिपादिताः सन्ति। ते तास्त यम-नियम आसन प्राणायामप्रत्याहार ध्यान धारण समाधयः इति । अष्टविधयोगाड विषयः तस्य भेदाश्च वर्णिताः दृश्यन्ते अत्र अत्र तावत् भगवदाराधनात्पूर्वं आराधकस्यात्मङ्ग शोधनं शरीरशुद्धिः आध्यात्मिकतत्वज्ञानसम्पादनं मालिन्यनिवृत्तिश्च अनिवार्यरूपेण निर्दिश्यते। अत्र चित्तवृत्ति निरोधकयोगः भगवदाराधने प्रधानतमः अंश इति ज्ञायते ।

ज्ञानमार्ग : परमात्मनः श्रीमन्नारायणस्य तत्वं ज्ञानम् ।

परमात्मा ज्ञेयः जीवात्मा ज्ञाता श्रुतयः त्रयसारः। क्षीरे सर्पिखि तिले तैलमिव पुष्पे गन्ध इव फले रसः इव काष्ठे अि श्रीमन्नारायणः अणोरणीयान् महतो महीयानिव अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य प्रतिभाति । स च परमात्मा सगुण निर्गुणश्च । परमात्मा दृश्यः अदस्यः अन्यच्छः निर्विकल्पः निितिः अनिर्वचनः अतीन्द्रियःसुसुक्ष्मत्वादनिर्वैश्या सदसदिति च तस्य विशिष्टस्य परमात्मनः तव सन्दर्शनमेव वैखानसशास्त्रज्ञानमिच्यते। परमात्मा विष्णुःवैखानसागमें ज्ञानमार्ग

परमात्मनः श्रीमन्नारायणस्य तत्वं ज्ञानम् ।

परमात्मा ज्ञेयः जीवात्मा ज्ञाता श्रुतयः ज्ञानमिति तत्व त्रयसारः। क्षीरे सर्पिखि तिले तैलमिव पुष्पे गन्ध इव फले रसः इव काष्ठे अग्निश्च परमात्मा श्रीमन्नारायणः अणोरणीयान् महतो महीयानिव अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य प्रतिभाति। स च परमात्मा सगुणः निर्गुणश्च । परमात्मा दृश्यः अदृश्यः अत्यच्छः निर्विकल्पः निद्विद्वः अनिर्वचनः अतीन्द्रियः सुसूक्ष्मत्वा-दनिर्देश्यः सदसदिति च ।

तस्य विशिष्टस्य परमात्मनः तत्व सन्दर्शनमेव वैखानसशास्त्रोक्तज्ञानमित्युच्यते । परमात्मा विष्णुः महाविष्णुः सदाविष्णुः व्यापिनारायण इति तत्रापि आमोदे विष्णुः सदाविष्णुः व्यापिनारायण इति तत्रापि आमोदे विष्णुः प्रमोदे महाविष्णुः सम्मोदे सदाविष्णुः वैकुण्ठे व्यापिनारायणः विराजन्ति ।

नित्यानन्दमृतरसपानवत् सर्वदा तृप्तिकरं नित्यनिषेवणं पुनरावृत्तिरहितं शाश्वतमतीन्द्रियं देवैरप्यनभिलक्ष्यंतद्विष्णोः परमं पदमिति विष्णोस्स्थानं विशिष्टतया वैखानसागमे उपवर्ण्यते। स एव मोक्ष इति य उच्यते। एतादृशस्य अस्य परमात्मनः स्थान-रूप-लक्षणावगमन मेव ज्ञानं भवति। अस्य ज्ञानस्य स्वरूपं सुस्पष्टं साङ्गोपाङ्ग सविशदं विव्रियते वैखानसागमे।

उपसंहार

भकत्या भगवन्तं श्रीमन्नारायणं तत्वं स्वरूपं विज्ञाय अस्माकमल्पाज्ञानां जीवानां स्थितिः ईदृशी।

इति ज्ञात्वा धर्ममार्गेणध्यत्मिकचिन्तनेन निर्दिष्टेः

कर्मभिरूपदिष्टः क्रियाविशेषश्च पवित्रत्वं आध्यात्मिकोनतत्वं च संसाध्य मोक्षः सर्वः साधनीय इति ज्ञानमार्गस्योपदेश सारः।

शोधग्रन्थः

अत्रि प्रोक्तस्य समूतार्चनाधिकरणस्य समीक्षात्मकम ध्ययनम्।
